

Subjekt a svět skutečností

Masaryk kdysi (v Rukověti sociologie) napsal, že svět není skladištěm věcí. Tento výrok je hlubší, než by se snad mohlo zdát. Je to odmítnutí představy atomistů, že svět jsou jen atomy a prázdno: jednak platí, že „atomy“ se k sobě vztahují mnohem komplikovanějším způsobem, než si atomisté představovali (totiž že se o sebe zachycují svými výčnělky), zejména však že atomy nejsou bez vnitřní struktury (že nejsou uvnitř homogenní) a že nejsou niterně nehybné, ale že jsou reaktivní, tj. že na sebe navzájem reagují (a reagování je aktivita). Domyšleno to znamená, že svět nestojí na pouhých objektech, ryzích předmětech, ale na subjektech, které se podílejí na stavbě světa právě tím, že na sebe navzájem reagují. Ty subjekty jsou (pravé, tj. vnitřně sjednocené) události, které mají svůj počátek a konec, ale díky tomu, že jsou schopny na sebe reagovat a také „navazovat“, dávají tak vznik navzájem spjatých „sérií“ událostí, které mohou sice být pouhými sériemi (jakými transientními řetězci postupně na sebe navazujících událostí), ale mohou také dát za příznivých okolností vznik transgresivním událostem vyšší úrovně, které dovedou do svého průběhu zabudovat nižší události i jejich řetězce tak, že vytvoří jakousi novou, vyšší jednotu (integritu). To pak vede ke vzniku subjektů vyšší úrovně, jejichž niternost je (oproti všem integrovaným nižším událostem) hlubší a jejichž reaktivita je širší a flexibilnější. Mohli bychom tedy říci, že svět stojí na obrovském množství navzájem na sebe rozmanitě reagujících subjektů. Tato výpověď by však nutně měla jisté omezení, protože by zanedbala skutečnost, že každá událost (jakékoli úrovně), na kterou bylo z jiné strany (jinými událostmi) reagováno, po sobě ergo nechává něco jako zbytek, relikt (zatímco událost, na kterou nic nereaguje, úproště zaniká, jako kdyby k ní nikdy nedošlo). Svět, jak se nám (lidským pozorovatelům) „dává“, není tedy supermnožinou subjektů, nýbrž supermnožinou reliktů toho, jak na sebe nesčetné subjekty reagovaly a reagují. Svět je jakýmsi oborvským zbytkem (reliktem) minulých „dějů“, které už nejsou (ani vždy nebyly) jen pravým událostním děním, ale také „děním“ nepravým, pouhým nahromaděním a přesouváním oněch reliktů již minulých pravých (ale i nepravých) událostí. Všechny tyto reliкty jsou charakteristické svým někdy kratším, jindy delším přetrváváním, tedy jakousi setrvačností. Subjekty vyšších úrovní jsou schopny reagovat i na tyto setrvačnosti a dokonce je zabudovávat do své vnitřní i vnější struktury a výbavy. Svět, jak se s ním setkáváme (tedy jen z jisté perspektivy a v jistém rozsahu) je tedy světem setrvačných procesů, které teprve po jisté interpretační práci mohou být rozpoznány jako reliкty původně subjektních aktivit nesčetných subjektů nejrůznějších úrovní. Přístup zvnějšku, který se soustřeďuje výhradně na ony setrvačnosti (na tzv. kauzalitu), může objevit a rozpoznat celou řadu zajímavých skutečností, ale k pravé povaze světa se, jak vidět, nikdy nemůže ani přiblížit.

(Písek, 050219-2.)